

İŞİD'İN BİTMİYEN ZULMÜ: KAÇIRILAN TÜRKMEN KADINLAR

ADİL ZİNEELABDİN

Araştırmacı ORSAM

“

Kaçırılan Türkmen kadınların sayısına ilişkin net rakama ulaşmak oldukça zordur. Kaçırılan kadınların birçoğunun, aileleri tarafından kayıp veya öldürülmüş olarak ilgili kurumlara kaydı yaptırılmıştır.

”

Bu yazı 17.11.2021 tarihinde orsam.org.tr sitesinde "İŞİD'in Bitmeyen Zulmü: Kaçırılan Türkmen Kadınlar" başlıklı yazıdan uyarlanmıştır.

Terör örgütü IŞİD'in Haziran 2014'te Irak'ın Musul ve Selahaddin vilayetlerini kontrol etmesiyle ciddi insan hakları ihlalleri meydana gelmiştir. Irak'ın kuzeybatısında bulunan Musul'a bağlı Telafer ilçesi, 16 Haziran 2014 tarihinde IŞİD'in kontrolüne geçmiştir. 2014-2017 yılları arasında Telafer ve Musul'un çevresindeki Şerihan ve Kuba gibi diğer Türkmen bölgelerinde Türkmenlere karşı ciddi insan hakları ihlalleri gerçekleşmiştir. IŞİD'in Telafer'i kontrol etmesiyle birlikte ilçe nüfusunun büyük kısmı göç etmek durumunda kalmıştır. 2014'te terör örgütü IŞİD'in

Telafer'in yanı sıra, Kerkük'e bağlı Tazehurmatu nahiyesi, Dakuk ilçesi, Beşir köyü ile Selahaddin'e bağlı Tuzhurmatu, Amirli gibi ilçeleri, Diyala'ya bağlı Karatepe, Beledruz, Kızlarbat gibi Türkmen yoğun yerleşim yerlerine yönelik terör eylemleri nedeniyle, Türkmen halkı büyük bir zulme uğramıştır. Hatta birçok Türkmen kadın etnik ve mezhebî kimlikleri nedeniyle IŞİD tarafından kaçırılmışlardır. Hâlen IŞİD'in elinde tutulan ve akıbeti bilinmeyen Türkmen kadınların olduğu belirtilmektedir. Bu noktada Türkmen kadınların karşılaştığı IŞİD zulmünün detay-

larıyla ele alınması, insan hakları ve demokratik değerler açısından yerinde olacağı gibi kamuoyunda çok fazla yer bulmayan Türkmenlerin gördüğü zararın aydınlatılması açısından da faydalı olacaktır.

KAÇIRILAN TÜRKMEN KADINLARIN SAYISI VE ONLARA KARŞI İŞLENEN CİNAYETLER

Kaçırılan Türkmen kadınların sayısına ilişkin net rakama ulaşmak oldukça zordur. Kaçırılan kadınların birçoğunun, aileleri tarafından kayıp veya öldürülmüş olarak ilgili kurumlara kaydı yaptırılmıştır. Bazı yerel sivil toplum örgütleri ve aktivistler tarafından yapılan araştırmalara dayanarak bazı rakamlara ulaşılmıştır. Ancak aktivistlerin ulaştıkları rakamları da kesin olarak görebilmek ve doğrulayabilmek mümkün değildir. Telafer, aşiret yapısının güçlü olduğu, muhafazakâr toplumlardan biridir. Bu bölgelerde kadın, erkeğin "onuru" olarak görülmekte ve bu kapsamda sert geleneksel kabul bulunmaktadır. Bu yüzden aşiret yapılarının güçlü olduğu Irak toplumunda kadının tecavüze uğraması, kadını korumaktan sorumlu erkeğin "onurunun kırılması" anlamına gelmektedir. Bu yüzden birçok aile, ister kurtarılmış isterse IŞİD'in kontrolünde olsun kaçırılan kadınlar hakkında bilgi paylaşmaktan imtina etmektedir.

Kaçırılan Türkmen kadınlar hakkında net bir rakamın olmamasının bir diğer nedeni de Irak hükümetinin konuya ilişkin yaklaşımının oldukça zayıf olmasıdır. Irak merkezî hükümeti kaçırılan Türkmen

kadınlara ancak 2019'un sonlarına doğru ilgi göstermiştir. 2021 Ocak ayında medyaya sızan belgeye göre Telafer'de hâlihazırda 400 Türkmen kadın kayıptır. Türkmen Kurtarma Derneği Başkanı ve Irak İnsan Hakları Yüksek Komiserliği üyesi Ali Bayatlı yaptığı bir açıklamada, Telafer'den 600'ü kadın, 200'ü çocuk olmak üzere yaklaşık 1200 kişinin IŞİD tarafından kaçırıldığını belirtmiş ancak başka bölgelerden kaç kişinin kaçırıldığı hakkında verinin olmadığını açıklamıştır. Bayatlı bazı Türkmen kadınların IŞİD militanları tarafından yakılmamak için kendilerini Yezidi veya Arap olarak belirttiklerini ifade etmiştir. Bayatlı bu nedenle kaçırılan Türkmen kadınların sayısının az görünebileceğini söylemiştir. Middle East Eye'da Şubat 2021'de yayımlanan bir yazıya göre IŞİD tarafından Telafer'den kaçırılanların sayısı 1200'dür. Bunların 600'ü kadındır. Kadınlardan şu ana kadar 131'i kurtarılmıştır.

IŞİD, kendi ideolojik dayatmalarına katılmayan Sünniler dâhil olmak üzere İslam'ın diğer mezhep mensuplarını mürtet ilan etmiştir. Böylece Türkmen kadınlarını kaçırırken Telafer'deki Türkmen

ve Sincar'daki Yezidilerin 12 yaş üstü erkeklerini öldürmüştür. IŞİD, Telafer'e girerken

Telafer'deki dinî ve siyasi olarak kendi ideolojisiyle bağdaşmayanların birçoğunu da idam etmiştir. 2004-2005 Geçici Ulusal Konseyi üyesi Türkmen kökenli İman Muhammet Yunus el-Selman IŞİD tarafından kaçırıldıktan birkaç ay sonra eşiyile birlikte idam edilmiştir. Bunların arasında Yezidi ve Türkmenlerin yanı sıra Şebekler de bulunmaktadır. Türkmen kadınlara yönelik şiddet sadece kaçırma ve tecavüz etmeyle sınırlı kalmamıştır. IŞİD'den kurtarılan Yezidi kadınlara göre IŞİD militanları, Telafer'den kaçırılan Türkmen kadınlara tecavüz ettikten sonra onları yakarak öldürmüşlerdir. IŞİD ideolojisine karşı olan birçok aile, 2014 yılında IŞİD militanları tarafından tutuklanmıştır. IŞİD militanları, erkekleri farklı bölgelere götürürken kadınları da kadın hapisanelerine götürmüştür. Küçük kız çocuklarını ise Musul'da bulunan Zuhur Yetimhanesi'nde toplamışlardır. Ardından 18 yaş altı kadınları dahi örgüt militanlarıyla zorla evlendirmişlerdir. IŞİD militanlarıyla zorla evlendirilen kadınların bazıları da Irak güvenlik güçlerine karşı canlı bomba olarak kullanılmıştır. IŞİD militanları, 2014'te Telafer'in yanı sıra Kerkük'ün Tazehurmatu nahiyesine bağlı Beşir köyünden

ve Selahaddin vilayetinin Amirli ilçesinden Türkmen kadınları kaçırmışlardır. IŞİD militanlarının Türkmen kadınlara karşı işlediği cinayetler; zorla göç ettirme, kaçırma, hürriyetten yoksun bırakma, din ve mezhep değiştirme, cinsel şiddet, tecavüz ve başka türlü cinsel saldırılar olarak değerlendirilmektedir.

“

IŞİD tarafından kaçırılan Türkmenlerin yerel ve uluslararası sivil toplum örgütleri, Irak merkezî hükûmeti ve Türkmen toplumu tarafından gereken ilgiyi görmemesi nedeniyle Yezidilerin aksine kurtarma faaliyetleri bireysel düzeyde kalmıştır.

”

KAÇIRILAN TÜRKMEN KADINLARIN KURTARILMASI

Türkmen kadınların IŞİD tarafından kaçırılması olaylarına uluslararası toplumun yanı sıra Irak hükûmeti ve Türkmen toplumun itirafı gecikmiştir. 2014-2017 yılları arasında Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreterinin Çatışma Bölgelerinde Cinsel Şiddet Özel Temsilciliğini yapan Zainab Hawa Bangura, Türkmen kadınların IŞİD tarafından kaçırılmasından ancak iki yıl sonra IŞİD tarafından Türkmen kadınların kaçırıldığı ve cinsel şiddete maruz kaldıklarını açıklamıştır. Geç tanımakla birlikte IŞİD tarafından Türkmen kadınların kaçırılması gerçeği gerektiği şe-

kilde uluslararası toplum tarafından ilgi görmemiştir. IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınlara yalnızca Fransa iltica hakkı vermiştir. Irak'ın eski Başbakanı Adil Abdulmehti, 18 Temmuz 2019'da IŞİD'den kurtarılan Türkmen ve Şebek kadınları Bağdat'ta ağırlamıştır. IŞİD tarafından kaçırılan Türkmenlerin yerel ve uluslararası sivil toplum örgütleri, Irak merkezî hükûmeti ve Türkmen toplumu tarafından gereken ilgiyi görmemesi nedeniyle Yezidilerin aksine kurtarma faaliyetleri bireysel düzeyde kalmıştır.

“

IŞİD eylemlerinin soykırım olarak adlandırılması, Türkmenlerin milletlerarası hukuktan doğan haklarına başvurmasına yol açacaktır. Ayrıca Irak hükûmetinin bu bağlamda bazı yükümlükleri de ortaya çıkmaktadır.

”

IŞİD'DEN KURTARILAN TÜRKMEN KADINLARIN KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR

IŞİD tarafından kaçırılan kadınların gerek kurtarılanları gerekse hâlâ IŞİD'in kontrolünde olanların kurtarılması önündeki en önemli engellerden biri toplumsal hukuk bilincinin düşük olmasıdır. IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınların bazıları, aileleri tarafından kayıp olarak kaydedilmiştir. Ayrıca Türkmen hukukçuların, kaçırılan Türkmen kadınların sorununu yerel ve uluslararası insan hakları ve cinayet mahkemelerine ulaştırma konusunda ilgisiz davran-

ması da kurtarılan Türkmen kadınların haklarının savunulmasını zorlaştırmıştır. Türkmenlerin uluslararası topluluklara başvurmasına ilişkin 2021 yılının sonlarına doğru Birleşmiş Milletler Irak Yardım Misyonuna (UNAMI) Türkmen Kurtarma Derneği aracılığıyla IŞİD militanlarının Türkmenlere karşı işlediği suçlara ilişkin 100 dilekçe sunulmuştur. 2021 yılı 8 sayılı Kurtarılan Yezidi Kadınlar Yasası'nın 7. maddesine göre Yezidi, Türkmen ve Şebeklere karşı IŞİD'in işlediği suçlar soykırım sayılmaktadır. IŞİD eylemlerinin soykırım olarak adlandırılması, Türkmenlerin milletlerarası hukuktan doğan haklarına başvurmasına yol açacaktır. Ayrıca Irak hükûmetinin bu bağlamda bazı yükümlükleri de ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden yasanın 7. maddesinin 2. fıkrasına göre Irak Dışişleri Bakanlığı, IŞİD'in Türkmen ve diğer etnik gruplara karşı işlenen suçları uluslararası platformlara götürür ve suçluların yargılanması taleplerini üstlenmelidir.

Diğer yandan birçok aile IŞİD tarafından kaçırılan kız çocuğunun hakkını aramaktansa gizlemeye çalışmıştır. Nitekim baskın toplumsal unsurlar nedeniyle bu kadınlarla kimsenin evlenilemeyeceği düşünülmekte ve bu acı olaylar gizlenmektedir. Bu toplumlarda evlenmeyen kadınlara yönelik yapılan aile ve toplumsal baskı da göz önüne alındığında IŞİD'den kurtarılan Türkmen kadınların yaşadığı psikolojik durum daha anlaşılır hâle gelmektedir. Kaçırılan Türkmen kadınlara yönelik Irak hükûmeti ve uluslararası örgütlerin ilgisinin yetersiz olması nedeniyle kaçırılan Türkmen kadınlar hak-

kındaki sayılarda bazı tutarsızlıklar söz konusudur. Ayrıca kaçırılan Türkmen kadınların sayısının net bir şekilde tespit edilmemesi, Türkmenlere karşı Irak'ta işlenen insan hakları ihlallerine yönelik belgeleme işlemlerinin yetersiz olduğunu da göstermektedir. Bu durum, Irak hükûmetinin bu yöndeki çabalarının gerektiği düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır. Türkmen kadınların IŞİD tarafından kaçırılması meselesi başta olmak üzere Türkmenlere yönelik yapılan insan hakları ihlallerinin belgelenmesi işlemleri bireysel düzeyde yerel aktivistler tarafından yapılan işlemler düzeyinde kalmıştır. Bu yönde Irak'ta insan haklarıyla ilgili faaliyet gösteren derneklerin desteklenmesi önemlidir.

Türkmen kadınların kurtarılmasına ilişkin bir oluşumun bulunmaması, IŞİD tarafından kaçırılan Türkmen kadınların farklı devlet güçleri tarafından IŞİD ailesi muamelesine maruz kalmalarına yol açabilir. Bu kadınların bazıları IŞİD tarafından öldürülmemiş ise hâlihazırda IŞİD ailelerinin bulunduğu kamp veya hapisanelerde yer alması ihtimal dâhilindedir.

Sonuç olarak, IŞİD'den kurtarılan kadınların topluma kazandırılmaları için Türkiye'de eğitim desteği verilebilir. Irak'taki Türkmenlerin siyasi ve sosyal haklarını elde etmeleri için Türkmen Hakları Yasası'nın çıkartılması da önemlidir. IŞİD'den kurtarılan Türkmen kadınların haklarını güvence altına alabilmek ve kaderi belli olmayanları araştırmak için Türkmen Hakları Yasası'nda söz konusu kadınlara yer verilebilir.■